

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Методичні рекомендації
до виконання курсового проекту
з дисципліни “Економіка підприємства”
для студентів денної та заочної форми навчання
за спеціальністю 6.050100 – “Економіка підприємства”

Харків 2010

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

До видавництва і у світ дозволяю
Проректор

І.П.Гладкий

Методичні рекомендації
до виконання курсового проекту
з дисципліни “Економіка підприємства”
для студентів денної та заочної форми навчання
за спеціальністю 6.050100 – “Економіка підприємства”

Всі цитати, цифровий, фактичний
матеріал і бібліографічні відомості
перевірені, написання сторінок
відповідає стандартам

Затверджено
методичною радою
університету
протокол № від

Укладачі:

Дмитрієв І.А.
Башкатова С.А.
Леженко Н.І.

Відповідальний за випуск:

Дмитрієв І.А.

Харків, ХНАДУ, 2010

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Методичні рекомендації
до виконання курсового проекту
з дисципліни “Економіка підприємства”
для студентів денної та заочної форми навчання
за спеціальністю 6.050100 – “Економіка підприємства”

Затверджено
Методичною радою університету
протокол № від _____

Харків, ХНАДУ, 2010

Укладачі: Дмитрієв І.А.
Башкатова С.А
Леженко Н.І.

Кафедра економіки підприємства

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою курсового проекту є закріплення теоретичних знань і придбання практичних навичок з дисципліни «Економіка підприємства». Під час виконання курсового проекту студенти повинні показати своє вміння використовувати теоретичні знання при вирішенні економічних і виробничих завдань, які виконує економіст підприємства.

Завдання курсового проекту полягає в проведенні аналізу фінансово – господарської діяльності підприємства, обґрунтуванні шляхів і методів удосконалення господарського механізму функціонування підприємства, підвищення ефективності його діяльності.

В ході виконання курсового проекту студенти повинні показати знання законів господарювання в сучасних умовах. Під час виконання роботи відбувається процес закріплення знань, одержаних на лекціях і практичних заняттях, а також поповнення цих знань за допомогою самостійної роботи зі спеціальною літературою.

Вихідні дані до курсового проекту наведено в завданні викладача кафедри та у додатках даних методичних вказівок.

Процес виконання курсового проекту складається з наступних етапів:

- вибір об'єкту проектування;

Об'єктом курсового проекту може бути будь-яке підприємство машинобудування або дорожньо-будівельного комплексу. Для простоти розрахунків приймається, що підприємство займається виробництвом одного виду продукції (послуг).

- вивчення літературних джерел, пошук даних, необхідних для виконання курсового проекту і складання плану роботи;
- виконання розрахункової частини роботи;
- оформлення роботи і подання її на рецензування керівникові;
- доробка роботи після рецензування і підготовка до захисту;
- захист курсового проекту.

ЗМІСТ РОЗРАХУНКОВО-ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ

Вступ

В цьому розділі студент повинен надати характеристику та стан відповідної галузі промисловості в сучасних умовах, визначити її значення для економіки країни, а також сформулювати мету та задачі курсового проекту, виходячи з індивідуального завдання, що запропоновано. Вступ рекомендовано писати в останню чергу, коли будуть отримані відповіді на всі питання, що запропоновані в курсовій роботі.

1 Обґрунтування виробничої потужності

В даному розділі визначається кількість одиниць виробничого обладнання по видах, користуючись даними про трудомісткість виконання окремих операцій та дійсний річний фонд часу роботи одиниці виробничого обладнання (див. додаток А). Після визначення необхідної кількості виробничого обладнання слід розрахувати коефіцієнт завантаження обладнання за видами та всього обладнання підприємства.

2 Розрахунок собівартості продукції

Після назви кожного показника студент повинен навести визначення, характеристику даного показника та методику його розрахунку.

2.1 Матеріальні витрати

В цьому підрозділі необхідно визначити потребу в сировині та матеріалах, використовуючи обсяг виробництва в натуральному вимірі та масу заготовки. Сума матеріальних витрат в грошовому вимірі обчислюється виходячи з поточних ринкових цін на певний вид матеріальних ресурсів. Потреба в допоміжних матеріалах приймається на рівні 1-3 відсотки від суми витрат на основні

матеріали. Витрати на електроенергію розраховують виходячи з потреби в енергії на виконання виробничої програми, поточної ціни 1 кВт/год для промислових підприємств, кількості виробничого обладнання і його потужності.

2.2 Оплата праці

В даному підрозділі слід визначити чисельність промислово-виробничого персоналу підприємства. Чисельність основних робітників знаходять користуючись даними про загальну трудомісткість виробничої програми та дійсний фонд робочого часу одного працівника. Чисельність допоміжних робітників приймають на рівні 30% від чисельності основних робітників.

Розрахунок фонду оплати праці проводиться виходячи з чисельності основних робітників. Розцінку для основного робітника визначають по кожній операції залежно від розряду виконуваних робіт і умов праці на підприємстві (див. додаток А).

Для розрахунку витрат на оплату праці слід користуватися такими даними:

- фонд заробітної платні допоміжних робітників становить 25% від фонду заробітної платні основних робітників;
- надбавки і доплати для всіх категорії працюючих – 30%;
- додаткова заробітна платня для всіх категорій працюючих – 25% від основної заробітної плати;
- відрахування на соціальні потреби – згідно до діючого законодавства.

2.3 Витрати на утримання і експлуатацію обладнання

В цьому підрозділі студент самостійно вибирає метод нарахування амортизації на повне відновлення основних фондів згідно до діючого законодавства. Однак, слід мати на увазі, що для розрахунку базової собівартості слід використовувати метод рівномірного начислення амортизації і орієнтуватися на рівень рентабельності – 30%. Прискорені методи амортизації можуть бути використані в разі, якщо такі методи дають можливість утримувати рентабельність виробництва на рівні не менш 15%. Початкова

балансова вартість виробничих машин та обладнання знаходиться з використанням інформації про поточні ринкові ціни на певний вид обладнання, наведені в вихідних даних (див. додаток Г). Початкова балансова вартість будівель та споруд розраховується виходячи з ринкової вартості одного квадратного метра площини промислових підприємств. Норма амортизаційних відрахувань на реновацію знаходиться з урахуванням строку служби даного виду основних фондів (див. додаток А).

2.4 Загальновиробничі витрати

Приймаються на рівні 20-30% від цехової собівартості.

2.5 Позавиробничі витрати

Приймаються на рівні 15-20% від загальновиробничої собівартості.

2.6 Транспортні витрати

Визначаються відповідно до завдання на виконання курсової роботи (див. додаток Г).

2.7 Ціна об'єкту проектування

Встановлюється студентом виходячи з рівня рентабельності на продукцію підприємства – 30% (див. пункт 2.3).

2.8 Калькуляція

Студент складає калькуляцію об'єкту проектування виходячи із даних попередніх розрахунків (див. табл. А.2).

2.9 Розрахунок повної собівартості виробу при використанні прискорених методів нарахування амортизації

Згідно з пунктом 2.3, підприємство в праві використовувати прискорені методи нарахування амортизації в разі можливості одержання рентабельності виробництва на рівні не менш ніж 15%. Студентові слід визначити собівартість об'єкту проектування при використанні прискорених методів нарахування амортизації та встановити який з методів нарахування амортизації доцільно використовувати при незмінній ціні виробу.

3 Показники ефективності використання основних фондів

В даному розділі студентові необхідно розрахувати та проаналізувати основні показники ефективності використання основних фондів підприємства, до складу яких входять: фондоддача (Фв), фондомісткість (Фм), фондоозброєність праці (Фо) та рентабельність основних фондів підприємства (Роф).

Рентабельність основних фондів це відношення прибутку, отриманого підприємством за певний період, до середньорічної вартості основних фондів підприємства.

4 Оборотні засоби

4.1 Показники ефективності використання оборотних засобів

Для оцінки ефективності використання оборотних засобів підприємства слід розрахувати наступні показники:

- загальна матеріаломісткість (M_m) в грошовому і натуральному виразі:

$$M_m = \frac{Z_{mat}}{Q} = \frac{Z_{mat}}{N}, \quad (4.1)$$

де Z_{mat} – загальна сума матеріальних затрат, грн;

Q, N – відповідно обсяг виготовленої продукції в грошовому і натуральному вимірюванні;

- матеріалоддачу (M_v) – показник обернений до матеріаломісткості;

- коефіцієнт використання матеріалів (K_{vm}) визначається як відношення його корисної витрати до нормативу витрат, встановленого для цього виду матеріалу:

$$K_{vm} = \frac{M_{det}}{M_{zag}}, \quad (4.2)$$

де M_{det} , M_{zag} – вага одиниці готової продукції та вага заготовки (сировини) відповідно;

- питома вага відходів (ПВв);

$$ПВ_{\text{в}} = \frac{M_{\text{заг}} - M_{\text{дет}}}{M_{\text{заг}}}, \quad (4.3)$$

- розмір відходів (В) визначається на одиницю продукції та виробничу програму.

4.2 Нормування оборотних засобів

Наступним кроком в цьому розділі має бути нормування оборотних засобів у виробничих запасах, незавершеному виробництві та в запасах готової продукції на складах. Для цього необхідно визначити:

- норматив власних оборотних засобів у виробничих запасах (Нвз):

$$H_{\text{вз}} = D \cdot Z_{\text{дн}}, \text{ кг} \quad (4.4)$$

де D – денна потреба у певному матеріалі;

$Z_{\text{дн}}$ – норма запасу в днях.

Денна потреба у певному матеріалі визначається за формулою:

$$D = \frac{M_{\text{з}}}{360}, \text{ кг} \quad (4.5)$$

де $M_{\text{з}}$ – загальна річна потреба в даному матеріалі у натуральному вимірі.

В цьому розділі слід визначити наступні види запасів: поточний, мінімальний, максимальний, середній. Норму запасу в днях слід розраховувати прийняв за основу середній запас.

- норматив власних оборотних засобів у незавершеному виробництві (Ннзв):

$$H_{\text{нзв}} = \frac{C_p \cdot T_{\text{ц}} \cdot K_{\text{нз}}}{360}, \text{ грн.} \quad (4.6)$$

де C_p – собівартість річного випуску продукції, грн;

$T_{\text{ц}}$ – тривалість циклу виготовлення продукції, днів;

$K_{\text{нз}}$ – коефіцієнт наростаючих витрат, що відбиває ступінь

готовності виробів.

Коефіцієнт наростання витрат обчислюється за формулою:

$$K_{нв} = \frac{З_{\text{мат.од}} + 0,5 \cdot C'_{\text{од}}}{C'_{\text{од}}}, \quad (4.7)$$

де $З_{\text{мат.од}}$ – сума матеріальних витрат на виробництво одного виробу, грн;

$C'_{\text{од}}$ – собівартість одиниці виробу без матеріальних витрат, грн.

- норматив власних оборотних засобів в запасах готової продукції на складах (Нгп):

$$H_{гп} = D_{гп} \cdot З_{дн}, \text{ кг} \quad (4.8)$$

де $D_{гп}$ – вартість одностороннього обсягу випуску готової продукції за повною собівартістю виробу, грн.;

$З_{дн}$ – норма запасу готової продукції в днях.

Норма запасу готової продукції визначається в залежності від часу необхідного для комплектування і накопичення продукції до розміру партії, підготовку продукції до відвантаження, транспортування продукції за межі підприємства, підготовку і відправлення платіжних документів.

Для розрахунків приймаємо середній час на комплектування транспортної партії від 2 до 6 днів; середній час на відвантаження та транспортування партії виробів від 1 до 4 днів; середній час на підготовку і відправлення платіжних документів від 1 до 2 днів.

4.3 Показники оборотності оборотних засобів

Для оцінки оборотності оборотних засобів підприємства слід розрахувати наступні показники:

- коефіцієнт оборотності (Коб):

$$K_{об} = \frac{РП}{S_{ноз}}, \quad (4.9)$$

де РП – реалізована за рік продукція, грн. (приймаємо на рівні 85 - 95 % від річної програми випуску в грошовому виразі);

Сноз – середньорічний залишок нормованих оборотних засобів (визначається згідно вихідних даних на курсову роботу), грн.

- коефіцієнт завантаження (Кзав) – величина обернена коефіцієнту оборотності;

- тривалість одного обороту (Тоб):

$$T_{об} = \frac{360}{K_{об}}, \text{ дні} \quad (4.10)$$

5 Шляхи підвищення ефективності господарської діяльності підприємства

Цей розділ має бути присвячено пропозиціям студента щодо підвищення ефективності функціонування підприємства за рахунок різних факторів. До них слід віднести: більш ефективне використання фондів підприємства, зниження матеріаломісткості, трудомісткості, збільшення виробничої програми і тому подібне. Пропозиції повинні бути обґрунтованими і підкріплені відповідними розрахунками. Закінченням розрахункової частини має бути обчислення інтегрального економічного ефекту від впровадження певних пропозицій студента. Наприклад, в разі зменшення матеріаломісткості виробництва, треба обчислити, як це вплине на чисельність персоналу, ефективність використання основних фондів, оборотність оборотних засобів і таке інше.

Висновки

У цьому розділі необхідно зробити висновки за результатами розрахунків, що були отримані в курсовій роботі. Також повинна проводитися оцінка отриманих результатів роботи (у тому числі негативних).

Необхідно надати пояснення щодо джерел отримання підприємством певного доходу (прибутку) від впровадження заходів, що були запропоновані проектантом. На підставі висновків можуть бути дані рекомендації щодо заходів з підвищення ефективності господарської діяльності підприємства, що повинні носити конкретний характер.

ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТ КУРСОВОГО ПРОЕКТУ

Курсовий проект оформляється відповідно до вимог ДСТУ 3008-95. Мова написання – українська, або з дозволу кафедри інша.

Текст пояснювальної записки курсового проекту (КП) виконується на папері для письма білого кольору формату А4 (210 x 297 мм). Орієнтація тексту книжкова (аркуш розташовується вертикально). Текст наноситься тільки з однієї сторони аркуша, двостороннє розташування тексту на аркуші неприпустимо.

Текст КП може бути оформлений по одному з наступних варіантів:

– рукописним – чітким, розбірливим почерком або креслярським шрифтом за ГОСТ 2.304-81 з висотою літер і цифр не менше 2,5 мм. Щільність запису повинна бути однаковою. Чорнило або паста - чорного, синього або фіолетового кольору (тільки одного кольору);

– машинним (за допомогою комп'ютерної техніки) - рекомендований шрифт – Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал – 1,5; абзац – 1,25. Напівжирний шрифт, курсив, підкреслення в курсовій роботі не допускаються.

Текст розміщується на сторінці, яка обмежується полями: ліве – 30 мм; праве – 10 мм; верхнє – 20 мм; нижнє – 20 мм. Оформляти границі полів сторінки у вигляді рамок не потрібно. Помилки, описки та графічні похибки дозволяється виправляти підчисткою або замальовувати білою фарбою з нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого зображення.

Робота починається з титульного аркуша (див. додаток Б). За титульним аркушем послідовно розміщують завдання на курсову роботу (див. додаток Г), зміст з обов'язковим зазначенням назв розділів і підрозділів. У змісті зазначаються початкові сторінки кожного розділу і підрозділу. Їх назви у змісті і тексті курсової роботи повинні збігатися. З наступної сторінки починається написання курсової роботи із введення.

Структурні елементи "ЗМІСТ", "ВСТУП", "ВИСНОВКИ", "ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ", "СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ" не нумерують, а їх назви є заголовками структурних елементів.

Вступ, кожний розділ і заключна частина, які розміщуються у вказаній послідовності, починаються з нової сторінки.

Заголовки структурних елементів і розділів курсового проекту слід розміщувати посередині рядка і друкувати великими літерами. Перед назвою розділу ставиться порядковий номер розділу без крапки наприкінці. Крапка після номера розділу також не ставиться.

Заголовки підрозділів, пунктів і підпунктів починаються з абзацного відступу, який дорівнює 5 знакам, друкуються звичайним шрифтом із заголовної букви. Крапка після номера підрозділу не ставиться. Назви підрозділів нумеруються відповідно до номера розділу, до якого вони належать, і порядкового номера в розділі (1.1, 1.2 і т.д.). Новий підрозділ, пункт і підпункт з нової сторінки не починається.

Такі слова, як: "Глава", "Розділ" і т.п. у назві розділу не пишуться. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Перенесення і скорочення слів в заголовку розділу і підрозділу не допускаються.

Відстань між заголовком і наступним або попереднім текстом повинні бути при рукописному або машинному способі не менше двох рядків. Не допускається розміщувати назву розділу, підрозділу, а також пункту і підпункту в нижній частині сторінки, якщо після нього залишається тільки один рядок тексту.

Аркуші нумеруються в правому верхньому кутку сторінки арабськими цифрами без крапки наприкінці, додержуючись наскрізної нумерації. Першою сторінкою є титульний аркуш, на ньому номер сторінки не проставляється. Титульна сторінка має єдину форму і реквізити. Вона оформляється згідно із встановленим зразком (див. додаток Б). Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають у загальну нумерацію сторінок. Розділи, підрозділи, пункти, підпункти нумеруються арабськими цифрами.

В тексті заведено використовувати дієслова першої особи множини, наприклад, «приймаємо», «розглядаємо» і т.ін. Не допускаються скорочення, крім загальноприйнятих (тис., км. і т.д.). Якщо в тексті часто зустрічається якесь словосполучення і його потрібно скоротити, то при першому згадуванні в тексті необхідно дати повну назву, а в круглих дужках – скорочену. Наприклад, основні фонди (ОФ).

Ілюстрації (малюнки, графіки, схеми, таблиці) розміщуються відразу за текстом, де на них посилаються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації у тексті мають бути посилання.

Ілюстрації позначаються словом «Рисунок». Номер ілюстрації складається з номеру розділу і порядкового номера ілюстрації, відокремлених крапкою. Назву ілюстрації від номеру слід відокремлювати рисою (тире). Запис розміщують симетрично тексту. Наприклад,

Рисунок 2.3 – Структура основних фондів підприємства

В таблицях текст набирається міжстрочним інтервалом через 1 інтервал. У таблицях допускається використовувати зменшені розміри шрифтів (Times New Roman 12, 13). Нумерація таблиці складається із двох цифр, відділених крапкою: перша цифра - це номер розділу, друга цифра - порядковий номер таблиці в цьому розділі. Наприклад,

Таблиця 1.2 – Показники ефективності використання оборотних засобів.

Якщо таблиця не вмістилася на одному аркуші, вона продовжується на наступному аркуші в такий спосіб: зверху наступного аркуша із лівого краю пишеться: «Продовження таблиці ____», потім пишеться шапка таблиці, потім продовжується таблиця.

Формули і рівняння розташовуються безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині рядка.

Вище і нижче кожної формули або рівняння слід залишати не менше одного вільного рядка (допускається шрифт Times New Roman 10).

Формули нумеруються в межах розділів, їх номер складається з номеру розділу і порядкового номера формули, розділених крапкою, наприклад, (3.1). Номер формули позначають на рівні формули в круглих дужках в крайньому правому положенні на рядку.

Пояснення значень символів та числових коефіцієнтів, що входять до формули чи рівняння, слід наводити безпосередньо під формулою. Пояснення кожного символу слід давати з нового рядка в тій послідовності, в якій символи наведені у формулі з вказівкою одиниці фізичної величини кожного символу (окрім безрозмірних

величин). Перший рядок пояснення починають з абзацу словом «де» без двокрапки.

На цитати треба давати посилання. Посилання робляться мовою оригіналу. При цьому необхідно вказувати прізвище та ініціали автора, назву, місце та рік видання, а також номер сторінки.

Список використаної літератури подається наприкінці роботи. Список літератури слід складати мовою оригіналу.

Кожне літературне джерело повинно мати бібліографічний опис: книга – прізвище та ініціали автора, назву книги, місто видавництва, рік видання, кількість сторінок; стаття – прізвище та ініціали автора, назву статті, назву журналу, рік видання, номер журналу, сторінки.

Посилання в тексті роботи повинні відповідати списку літератури, наведеному наприкінці курсової роботи. Наприклад, посилання типу [6, с. 148] безпосередньо в тексті означають посилання на джерело у списку літератури під номером 6 і на текст, розміщений у ньому на 148-ій сторінці.

Курсова робота повинна бути належним чином скріплена. Це припускає, що при багаторазовому звертанні до неї, вона повинна зберігати свою цілісність, тобто не розсипатися на окремі аркуші. Тому роботи, аркуші яких скріплені звичайною скріпкою, або взагалі не скріплені, а просто вкладені в поліетиленовий файл, прийматися не будуть.

По ходу виконання курсового проекту керівник встановлює чотири контрольні дати перевірки ходу виконання КП. На момент першої контрольної дати повинно бути виконано 25%, другої – 50%, третьої – 75%, четвертої – 100% (див. додаток В). В разі недотримання терміну виконання курсової роботи керівник в праві знизити кількість балів, що набрав студент при захисті курсової роботи.

Повністю оформлений курсовий проект подається студентом на рецензію керівникові.

За поданням керівника студент захищає курсовий проект в комісії на кафедрі, де отримує остаточну оцінку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

ЗАКОНИ УКРАЇНИ

1. Про підприємства в Україні. – Київ, 27 березня 1991р.
2. Про господарські товариства. – Київ, 19 вересня 1991р.
3. Про оплату праці. – Київ. Затверджено Постановою ВР України 24.03.95р. №108/95-ВР.
4. Про податок на додану вартість. Затверджено Постановою ВР України 03.04.97р. №168/97-ВР.
5. Про оподаткування прибутку підприємств. Затверджено Постановою ВР України 28.12.94р. №335/94-ВР.
6. Про внесення змін в Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств». Затверджено Постановою ВР України 22.05.97р. №283/97-ВР.

ПІДРУЧНИКИ, НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ, МОНОГРАФІЇ

1. Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І. Економіка підприємств: Навчальний посібник. – Львів: «СПОЛОМ», 1999.-211с.
2. Горфинкель В.Я., Купряков Э.Н. Экономика предприятия. – М.: Юнити, 1998.
3. ЕНИР Сборник 2. Механизированные и ручные земляные работы. – Госстрой СССР, Стройиздат, 1988. – 224с.
4. ЕНИР Сборник Е-17. Строительство автомобильных дорог. – Госстрой СССР, Стройиздат, 1989.-48с.
5. Зайцев Н.Л. Экономика промышленного производства. – М.: Инфра-М, 1996.
6. Какуевицкий В.А. Ресурсосберегающие технологии восстановления деталей автомобилей. – М.: Транспорт, 1993. – 176с.
7. Клебанов Б.В. Проектирование производственных участков авторемонтных предприятий. Учеб. пособие. – М.: Транспорт, 1975.-176с.
8. Сиденко В.М., Липский Г.Е., Батраков О.Т. – К.: Высшая школа, 1987.-263с.
9. Нормы расхода материалов на капитальный ремонт агрегатов, узлов, приборов и механизмов автомобилей и автобусов с карбюраторными двигателями, автомобилей с дизельными двигателями / Минавтотранс СССР. – М.: Транспорт, 1985. –96с.

10. Летенко В.А., Гуровец О.Г. Организация машиностроительного производства. – М.: Машиностроение, 1989.
11. Невелев А.А., Козырев В.И. Экономика автомобильной промышленности и тракторостроения. – М.: Высшая школа, 1989.
12. Покропивний С.Ф. та інші. Економіка підприємства. – К.: Хвиля-прес, 2000.
13. Асфальтобетонные и цементобетонные заводы. / Справочник. В.И.Колышев, П.П.Костин, В.В.Силкин и др. – М.: Транспорт, 1982.
14. Дубровин Е.Н., Колкер И.Я., Старостин Ю.В. Проектирование производственных предприятий дорожного строительства. – М.: Высш. шк., 1975.
15. Л.Б. Миротин, В.В. Силкин, В.Я. Бубес. Производственные предприятия дорожного строительства. – М.: «Транспорт», 1986.
16. Справочник технолога-машиностроителя / Под ред. А.Н. Косиловой, Р.К. Мещерякова. – М.: Машиностроение, 1986.– 2т. – 496с.
17. Основы проектирования и реконструкции механических цехов и участков машиностроительных и ремонтных производств: Учеб. Пособие для вузов / В.Е.Канарчук, В.М.Токаренко, А.Н.Балабанов. – К.: Выща шк. Головное изд-во, 1988. – 223с.
18. Экономика предприятия (фирмы): Учебник/Под ред. проф. О.И. Волкова и доц. О.В. Девяткина. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 601 с. — (100 лет РЭА им. Г.В. Плеханова).
19. Економіка підприємства: Підручник / За ред. проф. Перерви П.Г., проф. Погорелова М.І. – Харків: 2005. - 691 с. – Укр. мовою.

ДОДАТОК А

ПРИКЛАД РОЗРАХУНКУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Деталь – метчик М24 х 1,5.

Річна програма випуску – 2000000 шт.

Вага заготовки – 0,4 кг.

Вага деталі – 0,27 кг.

Матеріал – сталь Ст 45

Номер операції	Найменування операції	Модель устаткування	Тшт, н/год
005	Токарна чорнова	16К20	0,02
010	Токарна чистова	1711	0,03
015	Фрезерувальна	КТ-45	0,1
020	Шліфувальна	3Т161	0,05
025	Шліфувальна	3Б153	0,07
030	Різьбошліфувальна	7213	0,25

Розрахунок потреби в основних матеріалах (М) здійснюється виходячи з формули:

$$M = M_{заг} \cdot Q, \text{ кг} \quad (\text{A.1})$$

де $M_{заг}$ – вага заготовки, кг;

Q – річна програма випуску продукції, шт.

Для того, щоб обчислити витрати на електроенергію, необхідно провести розрахунок обладнання, що потрібно для виконання виробничої програми. Потребу в основних засобах (по видах) можна знайти виходячи з трудомісткості виконання окремих операцій, річного обсягу виробництва і дійсного фонду робочого часу одиниці обладнання.

Дійсний фонд робочого часу одиниці устаткування (Фд) знаходимо за формулою:

$$\Phi_{\text{д}} = \Phi_{\text{ном}} \cdot (1 - \alpha), \text{ год.} \quad (\text{A.2})$$

де $\Phi_{ном}$ – номінальний річний фонд часу роботи одиниці обладнання, год;

α - коефіцієнт, що враховує втрати часу, які пов'язані з проведенням планових ремонтів та усіх видів обслуговування (прийняти 0,04 – 0,06).

Номінальний річний фонд часу роботи обладнання розраховується таким чином:

$$\Phi_{ном} = (T_k - T_{вих} - T_{св}) \cdot n \cdot T_{зм}, \text{ год.} \quad (\text{A.3})$$

де T_k – кількість календарних днів в році (прийняти 365);

$T_{вих}$ – кількість вихідних днів в році (прийняти 104 – 110 днів);

$T_{св}$ – кількість святкових днів, які не співпадають з вихідними (прийняти 5 – 9 днів);

$T_{зм}$ – тривалість зміни в годинах (прийняти 8);

n – кількість змін на добу (прийняти 2).

Для розрахунку витрат на оплату праці слід визначити чисельність основних робітників. Чисельність основних робітників ($\mathcal{C}_{ор}$) по даній операції обчислюють з урахуванням дійсного фонду робочого часу одного середньоспискового робітника:

$$\mathcal{C}_{ор} = \frac{T_{сум}}{\Phi_{д} \cdot K_{вн}}, \text{ чол.} \quad (\text{A.4})$$

де $T_{сум}$ – сумарна трудомісткість виробничої програми, н/ч;

$\Phi_{д}$ – дійсний річний фонд робочого часу одного середньоспискового робітника, год;

$K_{вн}$ – коефіцієнт виконання норм (прийняти 1,02 – 1,05).

Дійсний річний фонд роботи середньоспискового робітника обчислюється наступним чином:

$$\Phi_{д} = \Phi_{ном} \cdot (1 - \alpha), \text{ год.} \quad (\text{A.5})$$

де α - коефіцієнт, що враховує планові невиходи працівників (прийняти 3 – 5 %).

Тарифні ставки для відрядників та погодинників за різних умов праці наведені в таблиці А.1.

Таблиця А.1 – Годинні тарифні ставки по розрядах

Умови праці	Форма оплати	Годинні тарифні ставки по розрядах, грн.					
		1р	2р	3р	4р	5р	6р
Нормальні	Погодинники	1,0	1,09	1,20	1,33	1,50	1,72
	Відрядники	1,2	1,31	1,44	1,60	1,80	2,06
Важкі та шкідливі	Погодинники	1,25	1,36	1,50	1,67	1,88	2,15
	Відрядники	1,40	1,53	1,68	1,86	2,10	2,31
Особливо важкі та шкідливі	Погодинники	1,50	1,64	1,80	1,99	2,25	2,58
	Відрядники	1,80	1,96	2,16	2,39	2,70	3,10

Дані для розрахунку чисельності та заробітної платні допоміжних робітників, службовців, спеціалістів та керівників, а також надбавок, доплат, додаткової заробітної платні і відрахувань на соціальні потреби наведені в розділі 2.2.

Норма амортизаційних відрахувань (H_a) за методом рівномірного начислення обчислюється за формулою:

$$H_a = \frac{B_n - B_{л}}{B_n \cdot T_{сл}} \cdot 100\%, \text{ год.} \quad (\text{А.6})$$

де B_n – початкова балансова вартість основних фондів, грн;

$B_{л}$ – ліквідаційна вартість основних фондів, грн;

$T_{сл}$ – термін служби основних фондів; для основних фондів першої групи приймається – 30 – 50 років; другої групи – 3 – 10 років; третьої групи – за паспортом (відповідно до терміну служби другої групи основних фондів); четвертої групи – 2 – 5 років.

Для розрахунку площі виробничих приміщень слід використовувати такі дані:

- площа, яку займає виробниче устаткування (за паспортом);
- проходи і проїзди в цехах приймаються на рівні 50-70% від площі, що займає обладнання.

Вартість виробничих приміщень слід встановити на основі аналізу ринку нерухомості м. Харкова.

Початкова вартість устаткування другої групи для виконання даного курсового проекту приймається 5-10% від початкової вартості устаткування третьої групи – виробничих машин і обладнання. Початкова вартість четвертої групи основних засобів приймається на рівні 10-20% від початкової вартості третьої групи.

Дані для обчислення повної собівартості (загально виробничі та позавиробничі витрати у відсотках до цехової собівартості) наведені в розділі 2.4 – 2.6.

Розрахунки показників ефективності використання основних фондів і оборотних засобів здійснюються за допомогою формул, наведених в розділах 3 та 4 даних методичних рекомендацій.

В таблиці А.2 наведено приклад оформлення калькуляції собівартості об'єкту проектування.

Таблиця А.2 – Калькуляція собівартості виробу

Найменування статей калькуляції	Сума витрат, грн.	
	На програму випуску	На одиницю продукції
1. Матеріальні витрати в тому числі:		
основні матеріали		
допоміжні матеріали		
електроенергія для виробничих потужностей		
2. Оплата праці в тому числі:		
основна заробітна плата в тому числі:		
заробітна плата основних робітників		
заробітна плата допоміжних робітників		
надбавки й доплати		
додаткова заробітна плата		
відрахування на соціальні потреби		
3. Утримання та експлуатація обладнання в тому числі:		
1-ої групи основних фондів		
2-ої групи основних фондів		
3-ої групи основних фондів		
4-ої групи основних фондів		
В цілому цехова собівартість		
4. Загальновиробничі витрати		
5. Позавиробничі витрати		
6. Транспортні витрати		
В цілому повна собівартість		
Ціна виробу		

ДОДАТОК Б

ПІДПРИЄМСТВА ДОРОЖНЬО-БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

1. Розрахунок фонду робочого часу.

Визначення фонду робочого часу (ФРЧ) провадиться по формулі (1):

$$\text{ФРЧ} = (\text{Тк.} - \text{Тнрб}) * t * n \quad (1),$$

де **Тк** - календарна тривалість роботи підприємства, дні, задається в завданні;

Тнрб - кількість неробочих днів, що складаються зі святкових і вихідних днів, а також днів простою через погодні умови (у навчальних цілях кількість днів простою через погодні умови прийняти 10% від кількості вихідних днів);

t - тривалість зміни, час;

n - кількість змін.

2. Розрахунок годинної продуктивності підприємства.

Для визначення годинної продуктивності підприємства необхідний: річний обсяг виробництва (**Qp**), значення **ФРЧ** і коефіцієнти **k1** і **k2**, що враховують змінне і сезонне використання устаткування, (**k1** і **k2** прийняти рівними 0,9 і 0,85, відповідно). Тоді, годинна продуктивність підприємства складе:

$$\text{Пчас} = Qp * k1 * k2 / \text{ФРЧ} \quad (2),$$

Розрахувавши розмір годинної продуктивності підприємства, необхідно вибрати основне технологічне устаткування. (Основні типи виробничого устаткування приведені в таблиці 1).

Таблиця 1 - Асфальтобетонні і бетонозмішувальні установки установки.

Найменування устаткування	Марка	Розміри в плані, м	Встановл. потуж.,кВт	Кількість роб. , чел.	Ціна облад. тис. грн.
УСТАНОВКИ АСФАЛЬТОЗМІШУВАЛЬНІ ПРОДУКТИВНІСТЮ, Т/ГОД					
25	Д-508-2А	31,6 x 23,7	197,5	2	177,67
25	ДС-117-2Е	43,6 x 34,0	210,00	2	305,48
50	Д-617-2	43,0 x 32,0	470,00	2	698,23

100	Д-645-2	55,0 x 47,5	581,00	3	825,54
200	ДС-84-2	85,0 x 50,0	1064,00	3	1554,19
БЕТОНОЗМІШУВАЛЬНІ УСТАНОВКИ ПРОДУКТИВНІСТЮ, М³/ГОД					
30	СБ-75	36,6 x 3,2	37,7	2	150,87
60	СБ-78	36,6 x 4,0	58,3	2	205,73
120	СБ-109	46,5 x 4,05	150,0	3	586,02
240	СБ-118	48,00 x 4,5	170,0	3	976,90

3 Розрахунок виробничих площ

При розрахунку цього показника варто враховувати те, що для нормальної роботи підприємств дорожнього будівництва необхідно створити технологічний запас основних матеріалів. При різноманітних засобах доставки, цей запас (у добах) складає:

А. Постачання залізничним транспортом:

Щебінь, пісок, відсів	10...15
Мінеральний порошок	20...25
Бітум нафтовий дорожній	20...30
Цемент	15...20
Хімічні домішки та ПАР	30...60

Б. Постачання автомобільним транспортом:

Щебінь, пісок, відсів	7...12
Мінеральний порошок	8...15
Бітум нафтовий дорожній	15...20
Цемент	10...15
Хімічні домішки та ПАР	20...30...30

Виходячи з добової потреби в матеріалах і збереженні їхнього нормативного запасу, місткість складів (**V**) щебеню і піску складе (3):

$$V = q * n * T * k \quad (3),$$

де **q** - змінна потреба в матеріалі, м³;

n - кількість змін у добу;

T - нормативний термін збереження, доб. ;

k - коефіцієнт утрат матеріалу, прийняти на рівні 2...5...5%

Корисна площа складу, необхідна для збереження матеріалів, м², складає (4):

$$F = V/p \quad (4),$$

p - коефіцієнт, що враховує нерівномірність заповнення складу (приймається в межах 0,90...0...0,95)

Загальна площа складу, м², за рахунок устрою проходів і проїздів повинний бути збільшений на 50% (5).

$$F' = F * 1.5 \quad (5)$$

(У цих розрахунках варто враховувати, що висота штабеля щебеню не повинна перевищувати 9, а піску - 8 метрів. При цьому ріг природного укосу матеріалів у штабель не перевищує 400.)

Основні характеристики складів мінерального порошку і цементу приведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Характеристики складів сипучих матеріалів

Показник	Місткість складів, т							
	240	360	480	720	1100	1700	2500	4000
Число силосів, шт.	4	6	4	6	4	6	4	6
Діаметр силосу, м.	3	3	3	3	6	6	6	6
Годинна продуктивність, т	45	45	45	45	40	40	40	40
Встановлена потужність, кВт								
Площа складу, м ²	144	216	144	216	324	486	324	486
Кількість робітників, чол	2	2	2	2	3	3	4	4
Орієнтована вартість, грн	165,54	248,32	248,3	496,63	799,9	1266,0	1489,8	1544,98

Бітумосховище, як правило, призводять до таких розмірів: 500, 1000, 1500, 2000, і 3000 т. основні характеристики приведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Характеристики бітумосховищ

Показники	Місткість сховища, т			
	500	1000	1500	2000
Кількість секцій, шт;	1	2(1)	3	4(2)
Загальна площа складу, м ²	216	432(315)	648	864(768)
Середня товщина прошарку бітуму, м	2,2...2...2,5	2,5(3,5)	2,5	2,5(2,6)
Встановлена потужність, кВт	59,73	131,41	197,11	262,81
Кількість робітників, чол	2-3	2-3	3-5	3-5
Орієнтована вартість, грн	143,2	1 63,0	229,6	253,6

Примітки. Сумарну площу адміністративно-побутових помешкань, ремонтних майстерень, автомобільних вагівниць і ін. прийняти в межах 400 - 800 м², із середньою вартістю одного квадратного метра 400 грн. Вартість одного квадратного метра зайнятого під склади й основне технологічне устаткування прийняти рівної 200 грн.

3. Розрахунок матеріальних витрат і енергії.

Розрахунок матеріальних витрат і енергії, що потрібна для виробництва одиниці продукції здійснюється калькулюванням. Необхідні для цього дані приведені в таблицях 4 і 5.

Таблиця 4

Матеріальні витрати і витрата енергії, необхідних для виробництва однієї тонни асфальтобетонної суміші.

Найменування	Одиниця виміру	Норма	Ціна, грн	Усього, грн
МАТЕРІАЛЬНІ ВИТРАТИ				
Щебінка фракції 10-20	т			
Щебінка фракції 5-10	т			
Відсів	т			
Пісок	т			
Мінеральний порошок	т			
Бітум дорожній БНД 60/90	т			
Хімічні домішки	т			
Усього по матеріальним витратам:				
ВИТРАТИ НА ЕНЕРГІЮ				
Усього по енергетичним витратам:				
Усього по матеріальним витратам та енергії:				

Таблиця 5

Матеріальні витрати і витрата енергії, необхідних на виробництво одного кубічного метра цементобетонної суміші.

Найменування	Одиниця виміру	Норма	Ціна, грн	Усього, грн
МАТЕРІАЛЬНІ ВИТРАТИ				
Щебінка фракції 10-20	т			
Щебінка фракції 5-10	т			
Відсів	т			
Пісок	т			
Цемент	т			
Вода	т			
Хімічні домішки	т			
Усього по матеріальним витратам:				
ВИТРАТИ НА ЕНЕРГІЮ				
Усього по енергетичним витратам:				
Усього по матеріальним витратам та енергії:				

2 Розрахунок чисельності робітників підприємства

Кількість основних виробничих робітників визначається з урахуванням річного обсягу, обраного основного технологічного устаткування і кількості робочих змін. Для визначення середньосписочної кількості робітників варто використовувати дані таблиці 6.

Таблиця 6

Розрахунок середньосписочної чисельності робітників підприємства.

Найменування показників	Значення	Умовні позначки, формули до розрахунків
Необхідна чисельність основних робітників, чел	Розрахунок	$Ч_{роб}$
Планований відсоток допоміжних робітників, %	25	$П_{доп}$
Необхідна чисельність допоміжних робітників, чел		$Ч_{доп} = Ч_{роб} * П_{доп} / 100$
Необхідна чисельність основних і допоміжних робітників, чел		$Ч = Ч_{роб} + Ч_{доп}$
Планований відсоток ІТП і службовців від чисельності робітників, %	15	$П_{итп}$

Планова чисельність ІТП і службовців, чол.		$Ч_{\text{итп}} = Ч * П_{\text{итр}} / 100$
Плановий відсоток МОП від числа робітників, %	2	$П_{\text{моп}}$
Планова чисельність МОП, чол		$Ч_{\text{моп}} = (Ч + Ч_{\text{итп}}) * П_{\text{моп}} / 100$
Загальна чисельність працюючих, чол		$Ч_{\text{заг}} = Ч + Ч_{\text{итр}} + Ч_{\text{моп}}$

Оплата праці основних робітників здійснюється відрядно, а допоміжних - по тарифній системі.

Інші розрахунки, необхідні для виконання курсового проекту, приведені вище.

ДОДАТОК Б
Титульний лист курсової роботи

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Факультет управління та бізнесу

Кафедра економіки підприємства

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Економіка підприємства»
тема «АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

Виконав (ла) студент(ка) групи _____
П.І.Б. студента (ки)
№ залікової книжки _____

Перевірила:
Ас. Башкатова С.А.

Харків – 20__

ДОДАТОК В

Графік виконання курсової роботи

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Кафедра економіки підприємства

ГРАФІК

**виконання курсової роботи з дисципліни "Економіка підприємства"
для студентів спеціальності "Економіка підприємства"**

Вид роботи	Відсотки виконання роботи
Вступ	5
1. Обґрунтування виробничої потужності	10
2. Розрахунок собівартості продукції:	30
2.1 Матеріальні витрати	5
2.2 Оплата праці	5
2.3 Витрати на утримання й експлуатацію обладнання	5
2.4 Загальновиробничі витрати	2
2.5 Позавиробничі витрати	2
2.6 Транспортні витрати	2
2.7 Ціна об'єкту проектування	2
2.8 Калькуляція	2
2.9 Розрахунок повної собівартості виробу при використанні прискорених методів нарахування амортизації	5
3. Показники ефективності використання основних фондів	5
4. Оборотні засоби	10
5. Шляхи підвищення ефективності господарської діяльності підприємства	35
Висновки	5

ДОДАТОК Г
Форма-бланк завдання на курсову роботу

ЗАВДАННЯ

На виконання курсової роботи з дисципліни «Економіка підприємства» студенту _____

ВИХІДНІ ДАНІ:

1. Об'єкт проектування _____
2. Програма випуску _____
3. Вага заготовки _____
4. Вага деталі _____
5. Основні матеріали _____
6. Ринкова гуртова ціна на основні матеріали _____
7. Початкова балансова вартість одиниці обладнання

8. Потреба в електроенергії на одиницю обладнання

9. Поопераційна трудомісткість виробництва об'єкту проектування

10. Форми оплати праці на підприємстві _____
11. Тривалість циклу виготовлення одного виробу _____
12. Період поставки сировини та матеріалів _____
13. Період зриву поставки сировини та матеріалів _____
14. Середньорічний залишок оборотних засобів _____
15. Транспортні витрати _____

Студент _____

Керівник _____

«__» _____ 20__ р.

Навчальне видання

Методичні рекомендації
до виконання курсового проекту
з дисципліни “Економіка підприємства”
для студентів денної та заочної форми навчання
за спеціальністю 6.050100 – “Економіка підприємства”

Укладачі : Дмитрієв Ілля Андрійович
Башкатова Світлана Анатоліївна
Леженко Наталія Іванівна

Відповідальний за випуск: Дмитрієв І.А.

Підп. до друк.	Формат 60×80	1/16 Бум. Тип №
Друк офсетний	Ум. др. л.	Нав - вид. л.
Тираж екз.		Ціна договірна
Зак. №		

ХНАДУ ГСП, Харків, вул. Петровського, 25

Підготовлено у Харківському національному автомобільно-
дорожньому університеті